

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za kulturo, znanost, šolstvo in šport

Številka: 065-01-8/2021/4

Ljubljana: 10. 11. 2021

Poročilo k posvetu z naslovom Politizacija slovenskih vrtcev in šol?

Komisija za kulturo, znanost, šolstvo in šport je 22. 10. 2021 organizirala posvet z naslovom Politizacija slovenskih vrtcev in šol? Posvet je bil namenjen predstavitvi mnenj in stališč pred sprejemanjem Predloga zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (EPA 2102-VIII), ki ga je skupina poslank in poslancev (prvopodpisani Danijel Krivec) vložila v zakonodajno proceduro in s katerim se v temelju spreminjajo razmerja med deležniki v svetih vrtcev in šol (46. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja). S povečanjem števila predstavnikov ustanoviteljev in ob hkratnem zmanjšanju števila zaposlenih v svetih se izrazito povečuje vpliv politike in političnih strank na izbiranje ravnateljic in ravnateljev ter na delovanje vrtcev in šol. Zdajšnja struktura svetov vrtcev in šol obstaja 25 let. V tem času se je kakovost slovenskega vzgojno-izobraževalnega sistema izboljševala, kar potrjujejo tri ključne mednarodne in periodične raziskave dosežkov učencev (PISA, TIMSS, PIRLS). V tem obdobju je vzgojno-izobraževalni sistem deloval stabilno in brez večjih pretresov. Upravičeno je sklepati, da je k dobrim rezultatom prispeval tudi primeren izbor ravnateljev in ravnateljic, ki so bili imenovani po zdaj veljavnem postopku, pri katerem je vpliv politike ustrezno omejen. Postavlja se vprašanje, zakaj strukturo svetov vrtcev in šol spreminjati, če le-ta prispeva k stabilnemu delovanju in kakovosti vzgojno-izobraževalnega sistema, ter tvegati s politizacijo slovenskih šol in vrtcev. Namen posveta je bil prispevati k javni razpravi o možnih učinkih predlaganih sprememb, ki posegajo v koncept organizacije in vodenja vrtcev in šol.

Na posvetu so kot uvodničarji sodelovali poslanka Državnega Zbora Republike Slovenije Mojca Škrinjar (v imenu predlagateljev Predloga zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (v nadaljevanju ZOFVI-N), Skupine poslank in poslancev s prvopodpisanim Danijelom Krivcem), državni sekretar na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport dr. Mitja Slavinec, dr. Ljubica Marjanovič Umek s Filozofske fakultete na Univerzi v Ljubljani, dr. Damijan Štefanc s Filozofske fakultete na Univerzi v Ljubljani, dr. Mitja Sardoč s Pedagoškega Inštituta, dr. Slavko Gaber s Pedagoške fakultete na Univerzi v Ljubljani.

Mojca Škrinjar, predstavnica predlagatelja Predloga ZOFVI-N, je predstavila spremembe in dopolnitve zakona. Med drugim je izpostavila dopolnitev zakona z naslednjima ciljema, in sicer sta to vzgoja za radovednost in vzgoja za slovenske in evropske vrednote. Z drugo zakonsko spremembo se izboljšuje položaj pomočnikov vzgojiteljev tako, da jim zakon omogoča napredovanje v naziva mentor oz.

svetovalec. Predlog zakona opredeljuje zbirko podatkov z namenom digitalizacije vodenja in upravljanja vzgojno-izobraževalnih zavodov (v nadaljevanju VIZ) in digitalizacijo pouka oz. dejavnosti, ki jih VIZ lahko izvaja na daljavo. Spreminja se sestava sveta, ki ga trenutno sestavlja 5 predstavnikov zaposlenih, 3 predstavniki staršev in 3 predstavniki ustanovitelja. Predlagatelj meni, da je taka sestava v Sloveniji unikum v primerjavi s sveti nekaterih drugi zavodov kot npr. s področja zdravstva, knjižnic itd. Pristojnosti sveta so sprejemanje temeljnih dokumentov, letnega delovnega načrta in poročila o delu, sprejemanje finančnega načrta in finančnega poročila, program razvoja in imenovanje ravnatelja oz. direktorja. Ravnatelj je pedagoški vodja in opravlja druge naloge v zvezi z vodenjem zavoda. Izpostavila je možnost zlorabe sveta v taki sestavi, kjer ustanovitelj v določenih primerih ne more ukrepati. V odzivu na naslov posveta je poudarila, da je politizacija vedno možna, da pa sta ravnatelj kot pedagoški vodja in učitelj vedno avtonomna ne glede na sestavo sveta. Vendar pa naj bi sestava sveta vpliva na položaj oz. moč ravnatelja, zlasti v razmerah, ko pride do težav in takrat se vključi tudi ustanovitelj zavoda. Vsi ustanovitelji zavoda, pa naj bodo to država ali lokalne skupnosti, so najbolj zainteresirani za kakovostni vrtec oz. šolo in v praksi pogosto prevzemajo največjo odgovornost, zato bi morali biti bolj prisotni v sestavi sveta, ki mora biti uravnotežen glede na svoje pristojnosti in odgovornosti.

Dr. Mitja Slavinec, državni sekretar na predstavnika Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport, je opozoril na pomembno vlogo ravnateljev in učiteljev. Zato je izbor kakovostnega ravnatelja pomemben – njegova strokovnost in integriteta vplivata na kakovost vrtca oz. šole. Omenil je tudi odnos družbe do pomena upravljanja VIZ, saj je delovanje članov svetih častno in ni ovrednoteno, tako kot članstvo v svetih drugod. V nadaljevanju sprejemanja zakona se bo ministrstvo odzvalo na pripombe Pravno-zakonodajne službe Državnega zbora. Izpostavil je še problem varnosti evidenc.

Dr. Ljubica Marjanovič Umek je poudarila, da je ZOFVI-N sistemski zakon po vsej izobraževalni vertikali do univerze, povezan je s področnimi zakoni, posebej z zakoni o vrtcih, osnovnih, srednjih in poklicnih šolah. Prav zato je tovrstno parcialno poseganje v temeljni zakon problematično in lahko pripelje do nedelovanja samega sistema. Strokovna podlaga oz. obrazložitve predlaganih sprememb so primerjave s pravnimi sistemi drugih državah. Opozorila je, da so nestrokovne, saj niso opredeljena jasna merila za izbor držav – izbrana vsebina, primerjalno uporabljena pri izbranih državah, ne predstavlja tematiko, ki naj bi bila podlaga za predlagane spremembe. Spremembo sestave sveta, v kateri 5 predstavnikov ustanovitelja zamenja 5 predstavnikov zaposlenih, je utemeljena s tem, da je svet upravno-nadzorni organ. Vendar pa je svet strokovno-upravni organ in tudi sedanja sestava govori temu v prid – sorazmerno zagotavljanje načela avtonomije daje ustrezno moč prav vzgojiteljem in učiteljem, npr. nacionalni kurikulum za vrtce v načelih navaja načelo odprtosti kurikula, avtonomnosti in strokovne odgovornosti strokovnih delavcev – to pa je tudi ključno načelo, po katerem se izvaja predšolska vzgoja. V svoji predstavitvi se je dr. Umekova osredotočila predvsem na vrtce. Sedanji sistem deluje, saj vrtci dosegajo visoko kakovost v izvajanju pedagoškega procesa. Zato se omenjena všečnost ravnatelja do zaposlenih in staršev lahko razume le z vidika visoke kakovosti izvajanja predšolske vzgoje in zadovoljstva staršev. Pri tem je pomembna splošna socialna klima, ki jo soustvarjajo vsi deležniki v vzgojno-izobraževalnem procesu. Na krizne razmere zaradi pandemije in zaprtje vrtcev so se

z opozorili, da otroci ne morejo biti dolgo doma, odzvali izključno strokovni delavci v vrtcih, vodstveni svetovalni delavci ob pomoči strok od zunaj. Sami so organizirali dejavnosti za otroke in njihove starše, opozarjali so, da v vrtcih ne poteka varstvo, ki je kot pojem še vedno stalnica v diskurzih tudi na ministrstvu in se še vedno pojavlja tudi v predlaganih rešitvah. V vrtcih se določene stvari v zadnjih desetih letih spreminjajo. V njih je vključenih vedno več otrok v starostnem obdobju od 1 do 3 let, več otrok s posebnimi potrebami je vključenih v normativne in razvojne oddelke, več je otrok tujcev itn. Vse to zahteva velike strokovne napore prav pri izvajanju pedagoškega procesa, za katerega so odgovorni strokovni delavci v vrtcih. Ni tako enostavno, kot meni predlagatelj zakona, da ustanovitelj poskrbi za kakovost vrta. Dobrodošlo bi bilo, da bi predlagatelj zakonskih sprememb navedel vsaj en strokovni razlog, temelječ na strokovnih izsledkih, zakaj se število predstavnikov strokovnih delavcev zmanjšuje. Zato, ker naj bi to bila rešitev v drugih javnih zavodih, socialnih, zdravstvenih, kjer je politika že vstopila v strokovna odločanja? Lokalna skupnost ima že sedaj s svojimi pooblastili veliko možnosti sodelovanja in vplivanja v vrtcih pri potrjevanju programov, kadrovskih načrtov itd. Predlog zakonskih sprememb je v zvezi z napredovanjem pomočnikov vzgojiteljev povsem nedodelan – sodobno vajeništvo namreč ni zaželeno v vrtcih, kjer je merilo znanje, ki ga zaposleni pridobijo v ustreznih izobraževalnih institucijah. Merila za napredovanje v naziva mentor in svetovalca v predlogu zakona niso opredeljena – sklepa se, da so enaka kot za vzgojitelje; postavlja se vprašanje, ali bodo enaki nazivi pomenili enake kompetence, kot jih imajo vzgojitelji. To pa ne bo izvedljivo, saj se izobraževalne poti do pomočnika vzgojitelja in vzgojitelja razlikujejo. Glede plač pa je pot popolnoma drugačna. Če pa gre za predpostavko zagotavljanja višje kakovosti pedagoškega procesa v vrtcu s pomočjo izobrazbe strokovnih delavcev, ki tudi po mednarodnih dokumentih velja za enega od kazalcev kakovosti na pedagoški ravni, potem velja razmisliti o zaposlitvi dveh vzgojiteljev v oddelku, kar bi stroka in tudi vrtci podprli.

Dr. Damijan Štefanc je izpostavil, da so se različni koncepti glede sestave sveta pojavljali že ob sprejemanju veljavnega zakona; zlasti so se pojavljali poskusi iz ene politične opcije, tako kot sedaj, da bi lokalna skupnost imela večji vpliv na upravljanje VIZ, zlasti na imenovanje ravnateljev. Šlo je tedaj in gre tudi danes za poskus podrejanja ravnateljev, javnih šol in vrtcev, partikularni politiki oz. politični ideologiji. SDS je želela leta 2006 doseči, da se število predstavnikov zaposlenih v svetih zmanjša s 5 na 3, pri čemer število ostalih predstavnikov ostane enako v razmerju 3 : 3 : 3. Eden od argumentov, pod katerimi se je podpisala tudi Mojca Škrinjar, takratna generalna direktorica direktorata za vrtce in OŠ na ministrstvu, je bila enakomerna zastopanost vseh deležnikov in zagotovitev ravnovesja med različnimi vplivi – takrat so se predlagatelji v obrazložitvi usmerili na pomen vloge staršev v svetih. Z novim predlogom zakona predlagatelji s spremembo glede sestave svetov popolnoma negirajo svojo utemeljitev izpred 15 let. Danes predlog nič več ne govori o izjemnem pomenu ravnovesja, enako močnih interesih in enakomerni zastopanosti vseh deležnikov. Iz tega lahko sledi ugotovitev, da so bili starši le orodje za argumentacijo prikrivanja namere političnega podrejanja vodstva šol. Danes so te namere neposredne in popolnoma transparentne. Politična aroganca gre pri teh interesih tako daleč, da se predlagatelj niti več vsaj navidezno ne trudi s sprejemljivimi utemeljitvami in obrazložitvami – ampak si za svoje potrebe preprosto izmisli argumentacijske konstrukte, kot npr: »opozoriti je treba na problem sestav šolskih svetov, ki imajo upravno-nadzorno vlogo, hkrati pa se soočajo s težavami pri izbiri in imenovanju ravnateljev«. Opozoril je, da ta problematika ni empirično podkrepljena –

nedavna sondaža je prikazala, da okrog 80% ravnateljev podpira veljavno sestavo svetov. Predlagatelji pa pravijo: »ravnatelj, imenovan na trenutni način, je prisiljen biti všečen zaposlenim, kar pomeni, da je šibak in ob težkih strokovnih odločitvah ni zmožen podpreti pravic svojih zaposlenih, ko to potrebujejo«. To se lahko razume tako: ker je všeč zaposlenim oz. ga ti podpirajo, avtomatsko izhaja, da bo to šibak ravnatelj, če pa bo bolj všeč lokalni politiki, pa ne bo. Najbolj problematičen del utemeljitve je razumevanje sveta kot organa z upravno-nadzorno funkcijo, ki si jo je predlagatelj dobesedno izmislil za potrebe argumentacije 5 članskega predstavništva lokalne skupnosti v svetu. Jasno je, da je svet organ upravljanja, zakon pa mu ne daje nadzorne funkcije. 136. člen pravi, da nadzor nad zakonitostjo dela ravnatelja opravlja šolska inšpekcija in inšpektorat za delo, 79. člen pa, da finančni nadzor izvaja Računsko sodišče. Svet nima nobenih nadzornih pristojnosti, ampak je po 48. členu njegova pristojnost tesno povezana z delom šole, zato imajo zaposleni – večinoma so to strokovni delavci nekaj več besede pri strokovnih usmeritvah in delovanju šole. Iz navedenega izhaja, da je ključen problem zmanjševanje vpliva zaposlenih v svetih na račun povečevanja vpliva lokalne politike – zato sta obe varianti spreminjanje svetov, tako tista iz leta 2006 kot trenutna, zelo problematični. Pri obeh gre za isto intenco, za politizacijo šol in vrtcev, na račun šibkejšje vloge zaposlenih. Nenavadno pa je, da predlagatelji, podpisniki predloga zakona, ki učiteljem jemlje moč, prihajajo iz iste stranke, ki se že nekaj let med učitelji predstavlja kot stranka, ki podpira ustanovitev učiteljske zbornice, s katero naj bi učitelji končno dobili participatorno moč, ki jo menda zdaj še nimajo. To vse kaže na to, da stranki ne gre za moč učiteljstva in pedagoške stroke, gre ji izključno in samo za iskanje vzvodov, s katerimi bi čim bolj učinkovito širila svoj ideološki, interesni oz. politični vpliv. Tisti, ki jim je za javno šolo in neodvisno pedagoško stroko mar, tega ne bodo dopustili.

Dr. Mitja Sardoč je poudaril, da so razprave o vzgoji in izobraževanju zelo razvejane, odpira se vrsto različnih dilem o razsežnosti poučevanja in učenja. Zato je treba po eni strani iskati širše soglasje, kakšne sprememb in posodobitve ter novosti naj se uvajajo, po drugi strani pa morajo dejstva biti podkrepljena s primerjalno utemeljenimi politikami. Raziskave imajo različne metodološke pristope in orodja. Ena do teh je tudi analiza javnih politik, njihova mednarodna primerjava ter mednarodne primerjalne raziskave merjenja izobraževalnih dosežkov, kot sta PISA in TIMSS. Njihovi rezultati dokazujejo, da je slovenska šola zelo dobra; dosežki učencev v teh raziskavah kažejo, da je donos visok. Glede na različne publikacije, ki prikazujejo vlaganja držav v razvoj, kot je to Education at a Glance (OECD), je v Sloveniji delež v BDP, namenjen vzgoji in izobraževanju, nekoliko pod povprečjem OECD; po drugi strani pa so rezultati visoko nad povprečjem. Rezultati učencev torej kažejo, da je delo zaposlenih v vzgoji in izobraževanju dobro. Zato je novela zakona toliko večje presenečenje in je problematična. Izpostaviti je treba dve razsežnosti: postopkovno in vsebinsko. Predlog zakona je vložjen v zakonodaji postopek po skrajšanem postopku; v 142. členu poslovnika Državnega zbora so sicer navedeni pogoji, ki morajo biti izpolnjeni za tak postopek, novela pa ne izpolnjuje nobenega od teh pogojev. Možni sta dve možni razlagi: prva je intenca predloga zakona, da zaobide redni zakonodajni postopek, druga je bolj problematična – podcenjevanje pomena upravljanja šol in podcenjujoč odnos do zaposlenih v vzgoji in izobraževanju. Predlog zakona govori o všečnih, šibkih ravnateljih – pojmi, ki ji ni najti niti v strokovni literaturi niti poročilih mednarodnih institucij, ki spremljajo vzgojo in izobraževanje. Obenem je predlog zakona zelo slabo strokovno utemeljen; ni navedene predstavitve področne

zakonodaje (razen pri navedbi Hrvaške), je brez resne primerjalne analize, kljub temu da gre za eno od pomembnejših sprememb. Prav tako ni razbrati metodologije izbora držav in kazalnikov, ki naj bi utemeljili predlagane spremembe. Ob vsem povedanem gre torej za lahkotno spreminjanje področne zakonodaje, ki pa ni samo odraz politične motiviranosti, ampak brez jasne distinkcije med javnim in državnim. V Sloveniji je javno šolstvo dobro, zato se odpira vprašanje legitimnosti predlaganega zakona.

Dr. Slavko Gaber ocenjuje, da bi morali pravzaprav o strokovnih temeljih razpravljati o prihodnosti slovenskega šolstva v naslednjih 30 letih, zlasti v razmerah z vedno novimi in večjimi izzivi. Tak razmislek bi bil potreben pred posegom v sistemski zakon. A taka razprava ni bila opravljena, niti ni bilo ustreznega gradiva, čeprav bi to bilo nujno potrebno za dograditev sistema edukacije. Po 30 letih samostojne države in ko je država na resnih preizkušnjah, pa pridejo na svetlo ne samo nedomišljene spremembe, ampak predlagatelji sporočajo zaposlenim v vzgoji in izobraževanju, da se jim ne zaupa, da jim je treba odvzeti mesto, ki ga imajo v vrtcih in šolah ter vpliv na imenovanje ravnateljev. 78 % ravnateljev je prepričanih, da je trenutno veljavna ureditev glede sestave svetov smiselna, s tem samo potrjujejo tisto, kar kažejo mednarodne raziskave. Omenjene spremembe se dogajajo v težkih časih, ko vzgojitelji in učitelji vsak dan opravljajo svoje poslanstvo v nezavidljivih razmerah (izvajanje pouka na daljavo), zato si zaslužijo spoštovanje in poklon. Po Ustavi naj bi poslanci po svoji vesti delali v dobro te države, za dobro ljudi – to je edino resno merilo pri predlaganju in sprejemanju zakonodaje. Zato naj predlagatelji oz. podpisniki predloga zakona ponovno premislijo o namenih in ciljih teh sprememb, ter skupaj s pristojnim ministrstvom pretehtajo in ocenijo, kako pripraviti ustrezne spremembe zakonodaje na področju vzgoje in izobraževanja, pri čemer bodo k pripravi vabljeni vsi deležniki v vzgoji in izobraževanju. Potem bo možna primerjava z drugimi vzgojno-izobraževalnimi sistemi, da bi sicer uspešen sistem še izboljšati.

RAZPRAVA:

Rajo Fajt, državni svetnik in ravnatelj Elektro in računalniške šole (Šolski center Ptuj) poznavajoč z izkušnjami kot občinski svetnik tako lokalno samoupravo in kot ravnatelj vodenje šole oz. direktor meni, da razprava o tem, kdo je dejansko nosilec sprememb zakona, ni smiselna. Pomembna je vsebina. Kakšen je torej vpliv politike v vzgoji in izobraževanju? Vsi zakoni so rezultat političnih odločitev, saj gredo skozi parlamentarni postopek, v katerem so zastopane politične stranke. Podobno je na lokalni ravni. Parlament in lokalni občinski svet sta oba politična organa. Predstavil je primer Šolskega centra Ptuj: leta 1996, v petih šolah je ustanovitelj imel 3 predstavnike v 15 članskem svetu. Po spremembi akta o ustanovitvi leta 2001 je bilo 13 predstavnikov (zaposlenih, dijakov in staršev) in 2 predstavnika ustanovitelja; leta 2004 so bili zaradi reorganizacije 3 predstavniki ustanovitelja v 18-članskem svetu; leta 2008 so iz sveta zavoda izpadli dijaki. Do leta 2007 je bilo potrebno ministrovsko soglasje k imenovanju ravnatelja, z letom 2007 je bilo to prekvalificirano v mnenje, s čimer naj bi se vpliv politike zmanjšal. Leta 2015 so svet sestavljali 3 predstavniki ustanovitelja, 5 zaposlenih, 3 staršev, 2 dijakov oz. študentov. Po zadnji spremembi akta o ustanovitvi sveta zavoda sestavlja 17 članov, od tega so 3 predstavniki ustanovitelja (lokalne skupnosti, gospodarstva in države). Pri imenovanju predstavnikov lokalne skupnosti mora biti predstavnik iz šolskega okoliša, pri čemer se upoštevajo strankarske kvote; tu se koalicija na lokalni ravni v občinskih svetih

razlikuje od koalicije na državni ravni. Navedel je primer: predstavnik zaposlenih je lahko hkrati član mestnega sveta iz ene politične opcije, iz iste politične opcije je predstavnik staršev, ki je hkrati tudi član mestnega sveta, in iz iste opcije je še član občinskega sveta. Poudaril je, da pri večkratnem imenovanju za ravnatelja ni nikoli občutil kakršnegakoli političnega pritiska. Pristojnost sveta zavoda pa ni samo imenovanje ravnatelja. Glede sestave sveta bi morali razmisliti tudi o tem, kdo od zaposlenih je lahko predstavnik zaposlenih v svetu zavoda – pri tem bi bilo treba več pozornosti nameniti tudi pojmu strokovnega delavca. Izpostavil je vprašanje vloge dijakov pri odločanju npr. o direktorju šolskega centra; dijaki imajo preveliko odgovornost. Zakon bi moral natančneje opredeliti, katere so tiste odločitve, ki so za njih pomembne in o katerih morajo sodločati. Izpostavil je še primer plač in neustrezno razmerje med učiteljem začetnikom in učiteljem z nazivom, pri čemer so bili ravnatelji premalokrat vabljeni k sodelovanju. Lokalne skupnosti podpirajo spremembe, ker v funkciji ustanovitelja nosijo največjo odgovornost pri financiranju dejavnosti vzgoje in izobraževanja. Zanimalo ga je še, ali obstajajo kakšna empirična raziskava o pogostnosti pritiskov, katerim so izpostavljeni ravnatelji. Poudaril je še, da so slovenske šole odlične, kar se je izkazalo tudi v času epidemije oz. reorganizacije pouka.

Gregor Pečan, predsednik Združenja ravnateljic in ravnateljev osnovnega in glasbenega šolstva Slovenije, je izpostavil, da je politiziranje v svetih več čas prisotno, obenem pa je mogoče preveč enostransko, če je govora le o politični politizaciji. Problem je, da so vse ostale pristojnosti sveta podrejene imenovanju in razrešitvi ravnatelja. Svet zavoda nima nobenih pristojnosti glede nadzora nad financami, lahko pa vloži prijavo Računskemu sodišču. Svet tudi nima nobenih nadzornih mehanizmov. Ravnatelj je varuh zakonitosti delovanja zavoda v celoti. Člani sveta delujejo po svoji vesti in niso dolžni zastopati mnenja večine. Kljub podpori ravnateljev obstoječi sestavi sveta ugotavlja, da je sistem slab, kar je tudi že ugotovila KPK in pred 5 leti naložila pristojnemu ministrstvu, da postopek imenovanja ravnatelja spremeni, ker je koruptivno tvegan v obe smeri. Zgodilo se ni nič. Ravnatelj mora delovati »všečno« trem elementom: jasno je, da je v takem svetu prisotnih več predstavnikov strokovnih delavcev, ki se spoznajo na delovanje zavoda. Dejstvo je, da ima lokalna skupnost že sedaj večino v svetih, ker so predlagatelji članov svetov pogosto iz istega političnega okolja. V razvitih demokracijah se s politizacijo ne ukvarjajo, ker je vsem v interesu, da šola čim bolje deluje, zato se za upravljanje šole imenuje najbolj usposobljene. V Sloveniji pa vse odločitve in imenovanja potekajo skozi politično prizmo. V tako politično razgreti družbi oz. sistemu je ad hoc spreminjati temeljno zakonodajo skrajno neodgovorno. Treba je zagotoviti kolektivno odgovornosti organa in individualno odgovornost članov; tudi sejnina bi pridala k neki vrednosti članstva v svetu. Ravnateljeva funkcija bi morala biti trajna in kot poklic. Na ta način bi lahko sprejemal izključno strokovne odločitve in ne bi bil vsako peto leto pred reelekcijo oz. pod vplivom članov sveta zavoda, ki ga letno ocenjujejo brez utemeljitve. Tudi razdelitev uspešnosti je ena od elementov, kjer se ravnatelj sooča s posledicami svoje odločitve. Pozval je k premišljenimi spremembami (sistemskih) zakonov in podzakonskih aktov na obravnavanem področju ter premisleku o nadaljnji usmeritvi slovenske vzgojno-izobraževalnega sistema.

Nives Počkar, predsednica iz Društva ravnateljev srednjih šol, višjih šol in dijaških domov Slovenije, je opozorila, da ni mogoče sprejemati samo parcialnih sprememb.

Spremembe zakona so potrebne, pri tem se pričakuje, da se v razpravo o spremembah vključijo tudi vsi ravnatelji, ki imajo največ izkušenj pri izvajanju vzgojno-izobraževalne zakonodaje. Za člane svetov je nujno, da poznajo delo šole, da so aktivni in da prihajajo na seje. Pri tem je opozorila na slabo odzivnost pristojnega ministrstva, ki kot ustanovitelj z veliko zamudo pošilja sklepe o imenovanju članov svetov; povečanje članov bi ob takem tempu pomenila blokado dela svetov in s tem delovanje srednjih šol. Ob tem je treba razmisliti še o tem, kakšno odgovornost se nalaga nepolnoletnim dijakom glede vsebinskih in finančnih načrtov. Spremembe glede sestave svetov morajo korelirati s spremembo statusa postopka imenovanja ravnatelja, ki je zapleten, kar pa se potem ne odraža niti v njegovih pristojnostih niti v njegovi plači v razmerju do ostalih strokovnih delavcev. Člani sveta bi morali biti materialno in kazensko odgovorni. V prid ravnateljevi neodvisnosti pa se mora spremeniti še kaj več kot pa le sestava svetov. Tak način imenovanja ravnateljev je unikum v Evropi, edini glede načina upravljanja zavodov. Poudarila je, da so občine financerji le v manjšem deležu, večji je država, ki financira stroške dela, ki znašajo do 95 %. Predlagala je, da se zakon odpre v celoti, organizira strokovna razprava, spremeni postopek imenovanja ravnatelja, da ne bo odvisen od različnih deležnikov, tedenska učna obveznost (ki jo v praksi ni več) naj se spremeni v letno učno obveznost, navede naj se klavzula za materialno in kazensko odgovornost sveta ne glede na sestavo in ustanovitelj naj nemudoma začne izpolnjevati svoje dolžnosti glede imenovanja članov sveta zavoda. Strinja se tudi, da morajo biti strežniki s podatki v rokah ministrstva in ne zasebnikov kot sedaj.

Janko Korošec iz Zveze aktivov svetov staršev Slovenije (ZASSS) je izpostavil, da je zveza problematiko obravnavala v okviru oblikovanja dokumenta »Za prihodnji razvoj slovenskega šolstva« in opozorila na pomanjkljivost pri sestavi svetov zavodov in predlagala izboljšave. V ZASSS že od ustanovitve opozarjajo na neprimernost sestave svetov. V obdobju, ko je bila sestava svetov šol uravnotežena (po 3 predstavniki ustanovitelja, zaposlenih in staršev), je bilo med vsemi deležniki več dialoga in želje po iskanju skupnih rešitev. Glede vodenja šolskega sistema se ne bi smeli omejevati le na rezultate omenjenih mednarodnih raziskav. Vodenje šol vključuje pedagoško vodenje, vodenje vseh podsistemov šole, sodelovanje s straši, ustanovitelji in lokalno skupnostjo v širšem pomenu, oblikovanje dolgoročne strategije razvoja šole itd. Ker v Sloveniji ni vzpostavljenega celovitega in enotnega sistema spremljanja in zagotavljanje kakovosti OŠ in tudi kakovosti upravljanja oz. vodenja, o tem ni moč utemeljeno razpravljati, saj se kazalniki o kakovosti ne spremljajo sistematično na vseh OŠ. Iz prakse sledi, da se sestava sveta zavoda odraža tudi v eni od njegovih pomembnejših pristojnosti – izbire ravnatelja. Neuravnotežena sestava svetov zavodov je razlog, da se vodstva šol ves čas ukvarjajo s svojevrstnim konfliktom interesov: vodstva šol vodijo zaposlene, ti pa jih nadzirajo kot najmočnejša skupina v organu upravljanja. Še posebno razmerje med deležniki vpliva na postopek imenovanja ravnatelja v vrtcih in osnovnih šolah, saj se v primeru različnih pogledov deležnikov na kandidate običajno vse moči usmerjajo v iskanje šestega glasu – pogosto v podporo izbire učiteljev oz. zaposlenih. V ZASSS so bili v zadnjih letih seznanjeni z velikim številom postopkov imenovanj ravnateljev. Prav zaradi sestave svetov zavodov se postopek imenovanja ravnateljev velikokrat osredotoči na pričakovanje zaposlenih. V zvezi so prepoznali različne prakse, včasih tudi neprimerne, kot npr. iskanje šestega glasu s strani zaposlenih; zelo zahtevni so primeri, ko se na razpis prijavita dva notranja kandidata – iz vrst zaposlenih, v takem primeru se kolektiv razdeli na pol, zato to predstavlja še večji pritisk na predstavnike

zaposlenih v zavodih, na katerih je v svetu zavoda velika odgovornost. Sestava svetov zahteva večjo odgovornost, ki presega potrebe zaposlenih. Postopek imenovanja ravnatelja predvideva dve glasovanji, prvo za izbiro kandidatov, drugo za imenovanje ravnatelja, med glasovanjema poteče po navadi 30 dni in pritiski so tudi v tem obdobju; v ekstremnem primeru lahko pride tudi do zamenjave članov sveta zavodov s strani zaposlenih. Kako pomembno za delovanje šole je, da je vodena dolgoročno in celostno ne le z namenom zadovoljevanje ene skupine deležnikov, se je še posebej pokazalo v času pandemije. Prva ugotovitev ZASSS je bila, da so se šole z organizacijskega vidika odzvale zelo različno. Na eni je pedagoško delo steklo organizirano, poskusili so poenotiti način dela, za učence in starše čim lažje obvladljiv, na drugi strani je bila iniciativa prepuščena posameznim učiteljem, koordinacija na šolah je bila šibka – učenci in starši so morali spremljati do 8 različnih kanalov, da so lahko sodelovali pri pouku. Številni učenci so zaradi tehničnih težav celo več dni ostali brez pouka na daljavo. V analizi po uvedbi novega načina izvajanja pouka je ministrstvo navedlo, da je bilo v prvem tednu 65 % učencev vključenih v pouk na daljavo, torej se je kar tretjina učencev znašla v neenakopravnem položaju, in to zaradi slabega servisiranja in odločanja vodstev šol. Navedeni primeri kažejo, da sta tako postopek imenovanja ravnatelja kot zagotavljanje kakovosti njihovega dela šibki točki, povezani tudi z neuravnoteženo sestavo svetov. V ZASSS zato pričakujejo uvedbo celovitega sistema zagotavljanja kakovosti vzgoje in izobraževanja, v tem sistemu ima pomembno vlogo tudi svet šole, organ vodenja, ki bi moral za učinkovitejše upravljanje biti uravnotežen.

Jelka Velički, predsednica Glavnega odbora Sindikata vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture (SVIZ) Slovenije, je navedla, da je glavni odbor na seji 5. 10. 2021, na svetovni dan učiteljev, soglasno zavrnil radikalno spremembo v sestavi svetov vrtcev in šol, predvideno v noveli Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. Podoben – sicer manj radikalen – poskus spreminjanja sestave svetov vrtcev in šol, ki ga je takrat predlagal minister dr. Milan Zver, je SVIZ uspešno zavrnil že leta 2006. V predstavitvi stališča je uvodoma izpostavila, da predlagatelji spremembo utemeljujejo z neustreznim načinom imenovanja ravnateljev, ker naj bi bili ti »prisiljeni biti všečni zaposlenim, kar da ima za posledico, da so ravnatelji šibki.« S korenitim zmanjšanjem vpliva zaposlenih in enakim povečanjem vpliva politične oblasti – lokalne ali državne –, ki jo tvorijo politične stranke, naj bi to šibkost in odvisnost ravnateljev od zaposlenih odpravili. Če predlagatelji v svojo trditev verjamejo, to pomeni zgolj to, da želijo odvisnost od zaposlenih zamenjati za odvisnost od politike in političnih strank. Hujše, bolj destruktivne odvisnosti, kot bi bila odvisnost ravnateljev od politike, si pač ni mogoče predstavljati. Znanje, sposobnosti, odgovornost, etičnost bi pri izbiri kandidatov zagotovo postali bistveno manj pomembni od ocene, ali bo ravnatelj »naš« ali »njihov«. In četudi do politizacije ne bo prišlo ob vsakem postopku izbire ravnatelja, se moramo zavedati, da bodo imeli največji vpliv na izbor vodstva in na druge, tudi izrazito strokovne odločitve, ki so v pristojnosti svetov, posamezniki, ki se na vzgojo in izobraževanje ne spoznajo. Ni naključje, da mnenje o ravnateljih, ki niso le delodajalci, temveč tudi pedagoški vodje, oblikujejo učiteljski oz. vzgojiteljski zbori in ne vsi zaposleni. In ne preseneča, da predlagatelji v poskusu utemeljevanja sprememb to izjemno pomembno dejstvo, da je ravnatelj hkrati tudi pedagoški vodja, povsem prezrejo. Iz sicer zelo šibke utemeljitve sprememb je obenem povsem očitno, da se predlagatelji ne morejo opreti na pretekle slabe izkušnje, na anomalije in negativne trende, ki bi narekovali spremembe. Prav nasprotno, kakovost slovenskih javnih vrtcev je pregovorna, z njo

se hvalijo politiki v tujini, visoko stopnjo zadovoljstva vsakokrat znova potrdijo mnenja staršev in splošne javnosti, potrjujejo jo tudi mednarodne evalvacije. Zelo podobno velja za osnovne in srednje šole, upoštevajoč dosežke, ki jih slovenski učenci in dijaki primerjalno izkazujejo v uglednih mednarodnih raziskavah znanja PISA, PIRLS in TIMSS. Ob predpostavki, da ravnatelji pomembno prispevajo h kakovosti pedagoških procesov v vrtcih in šolah, je treba hkrati ugotoviti, da so bile dozdajšnje izbire ravnateljic in ravnateljev, ki so jih imenovali sveti vrtcev in šol, optimalne in so prispevale k zviševanju kakovosti ter stabilnemu delovanju vzgoje in izobraževanja. V SVIZ se tako sprašujejo, zakaj sestavo svetov spreminjati. Tak koncept svetov res ni značilen za druge evropske države, a če ta posebnost deluje in je učinkovita, se ji ne odreka zaradi podobnosti drugim, kar sicer predlagatelj navaja kot enega od argumentov za opustitev veljavne ureditve. Na Finskem, ki na pedagoškem področju uživa nesporni ugled na svetovni ravni, je celotni izobraževalni sistem zgrajen na zaupanju do učiteljstva: država, šolska oblast, javnost zaupajo učiteljstvu, da bo odgovorno, strokovno, etično, v dobro celotne družbe, opravljalo zahtevno poslanstvo. Ali predlog o zmanjšanju vpliva učiteljstva, strokovnih delavcev in drugih zaposlenih na organizacijo dela v vrtcih in šolah ne temelji na diametralno nasprotnem izhodišču, na nezaupanju do slovenskega učiteljstva, navkljub dobrim rezultatom izobraževanja, ki so v največjem delu zasluga odgovornega in strokovno kakovostnega dela učiteljev, vzgojiteljev ter vseh drugih zaposlenih v vzgoji in izobraževanju. V SVIZ se sprašujejo, od kod torej takšno nezaupanje do slovenskega učiteljstva, ki tudi v raziskavah javnega mnenja uživa visoko podporo.

Romana Epih, predsednica Združenja ravnateljev vrtcev je predstavila stališče združenja je izpostavila, da so predlagatelji novelo zakona oblikovali brez posvetovanja z relevantnimi deležniki v vzgoji in izobraževanja. V združenju ocenjujejo, da je krovni zakon na področju vzgoje in izobraževanja preobčutljiva zadeva, da bi bil sprejet po hitrem postopku in z minimalno javno razpravo. Predlog konkretno spreminja sestavo svetov zavodov, možnost napredovanja pomočnikov vzgojiteljev, spremembe pri zbiranju podatkov ter izdajo dokumentov šolajočim...Predlog predstavlja na videz majhne spremembe omenjenega zakona, ki pa lahko bistveno vplivajo na delo, organizacijo, odnose in vzdušje v posameznem zavodu. Glede sestave sveta zavoda v združenju menijo, da ta ne sme politično vplivati na kadrovanje ravnateljev politično, ampak zgolj in samo strokovno. Sestava sveta zavoda, še bolj pa postopki imenovanja ravnateljev in njihov status so izjemno pereč del, od katerega je v veliki meri odvisno stanje v slovenskem šolskem sistemu. V združenju poudarjajo, da je najprej potrebno redefinirati vlogo sveta in njegovo odgovornost. Primeri iz različnih VIZ kažejo, da se bodo zapleti pri imenovanju ravnatelja nadaljevali, ne glede na to kakšna bo sestava sveta. Podarjajo, da mora imenovanje ravnatelja temeljiti na strokovni odločitvi, nikakor to ne more biti politično ali celo populistično vprašanje. V praksi pa različne interesne skupine želijo vplivati na imenovanje ravnatelja, prevečkrat s popolnoma nestrokovnimi argumenti. Ker predlagane spremembe niso preiščene in utemeljene, jih ne podpirajo. Predlog glede napredovanj pomočnikov vzgojiteljev sicer podpirajo, vendar je potrebna konkretnjša opredelitev razmerja do vzgojiteljev oz. medsebojno razmerje plačnih skupin. Napredovanje ne more potekati samodejno in zgolj na podlagi delovnih izkušenj, postavljeni morajo biti jasni kriteriji. Predlagajo zvišanje osnovnega plačnega razreda pomočnika vzgojitelja za 2 razreda. Obenem naj napredovanje pomočnikov ne bo v iste nazive kot napredujejo vzgojitelji, saj je razlika v izobrazbi

pomembna. Potreben je resnejši in bolj strokoven poseg v plačni sistem pred sprejemanjem tako pomembnih sprememb v zakonodaji.

Janja Bogataj, predsednica Skupnosti vrtcev Slovenije, je izpostavila, da so se v skupnosti s presenečenjem seznanili s predlogom zakona, ker predhodno ni bilo nobene razprave o tem, da bi znotraj javnih zavodov zaznali potrebo po spremembi strukture svetov zavodov. Glede na vsebino predloga sprememb zakona so dobili občutek, da gre pri povečanju števila predstavnikov ustanovitelja v svetu zavoda in zmanjšanju števila zaposlenih za očitno namero po povečanju vpliva politike v javnih VIZ. Ocenjujejo, da to nikakor ni v korist razvoja pedagoške stroke. Na področju predšolske vzgoje ima ustanovitelj že sedaj popoln pregled nad porabo javnih sredstev, zaposlovanjem, saj vsako leto pred začetkom novega šolskega leta odobri sistemizacijo delovnih mest oz. da pozitivno mnenje h kadrovskemu in finančnemu načrtu, poleg tega pa v sodelovanju z vrtcem vodi tudi načrt investicij in vzdrževalnih del. V zavodih se izvajajo redne letne revizije, ustanovitelj ima možnost pregleda javnega zavoda tudi z nadzornim odborom občine. Vse potrebne informacije in podatke v zvezi s poslovanjem lahko vedno proučijo strokovne službe ustanovitelja, lahko tudi prek zunanjih strokovnjakov. Zato menijo, da bi vsakršno povečevanje števila članov sveta zavoda s strani ustanovitelja pomenilo željo po večjem političnem vplivu. Ustanovitelj ima poleg svoje ustanoviteljske pravice tudi možnost, da svoj vpliv razširi preko predstavnikov staršev. Svet zavoda je najvišji organ upravljanja in odločanja v zavodu, zato je njegova sestava in vloga članov pomembna. Pogosto se dogaja, da je v svetu zavoda prisoten predstavnik, ki po svojem ali strankarskem prepričanju narekuje ravnatelju, na kakšen način mora voditi zavod. V zadnjem obdobju je v vrtcih zaznati pojav povečanje alternativnih potreb in želja, ki nimajo povezave s stroko, bi pa koristile posameznikom ali določenim skupinam. Svet zavoda mora delovati v korist zavoda in pedagoškega procesa, med člani pa mora vladati kultura dialoga in zaupanja, ki je ključnega pomena za doseganje skupnih ciljev. Zato je pomembno, da se število predstavnikov zaposlenih ne spreminja, saj predstavljajo strokovno telo, ki lahko v vsakem trenutku pojasnjuje realne okoliščine in skrbi, da se izvedbeni kurikulum izvaja skladno z zapisanimi cilji. Glede na to, da ima ustanovitelj praktično ves čas vpogled v delovanje vrtca in odloča praktično o vseh zadevah, povezanih s financiranjem, so v skupnosti prepoznali, da je želja po povečanju števila članov ustanovitelja usmerjena zgolj v postopek izbire in imenovanje ravnatelja. Večkrat so že poudarili, da bi bilo potrebno sistemsko urediti status ravnatelja in da postopek imenovanja ne bi smel biti podvržen političnim vplivom. Prav zaradi takšnih poizkusov bi bilo potrebno ustanoviti neodvisno strokovno telo, ki bi korektno presoјalo kakovost in zadostno usposobljenost ravnatelja ter ovrednotilo njegove dosežke in prisluhnilo njegovi viziji razvoja zavoda. Na kakovost zavoda vpliva način vodenja in ne vsečnost določeni politični strukturi. Ravnatelj je in mora ostati pedagoški vodja z managerskimi sposobnostmi, biti mora globoko vpet v stroko in biti del kolektiva. Ravnatelj raste s kolektivom in kolektiv z njim. Zagotovljeno mora imeti finančno in sistemsko podporo, da napreduje na svojem profesionalnem področju. V skupnosti so presenečeni tudi nad predlogom v zvezi napredovanjem pomočnikov vzgojiteljev v strokovna naziva mentor in svetovalec. To pobudo razumejo kot trenutno všečno, saj možnost napredovanja v naziv ne prinaša sistemskih rešitev in izboljšanja njihovega socialnega položaja. Zavedajo se, da je razlika v plačnem razredu med pomočnikom in vzgojiteljem prevelika in jo je nujno potrebno korigirati z uvrstitvijo pomočnika v višji plačni razred. V skupnosti so že večkrat opozorili na sistemske anomalije izobraževalne poti za

pridobitev poklicnega standarda pomočnik vzgojitelja. Opozarjajo, da ni razviden namen napredovanja pomočnikov vzgojiteljev v naziv mentor in svetovalec, saj sta oba naziva v sistemu že predvidena za vzgojitelja z visoko strokovno izobrazbo. Ob tem se pojavljajo vprašanja, kako bodo opredeljeni kriteriji, kdo bo skrbel za vzdržnost sistema, kaj pomeni strokovni naziv za pomočnika vzgojitelja, ali se s tem nakazuje nižanje izobrazbene ravni vodje oddelka in s tem upad kakovosti dela v predšolski stroki, po katerih kriterijih se bodo zbirala potrdila, saj je za pridobitev le teh potrebnega veliko strokovnega znanja, ustvarjalnosti in raziskovanja v stroki. Opozarjajo na morebitno nevarnost, da bi predlagana rešitev – nastala mimo ravnateljev in mimo stroke – razvrednotila sistem napredovanj. V skupnosti predlagajo, da se predvidena sredstva namenijo za zaposlitev dveh vzgojiteljev v oddelku, glede na trenutne izzive na področju predšolske vzgoje bi bilo to edina možna in razumna odločitev. Pomočniki vzgojiteljev so dragocene strokovni delavci, njihovo delovno mesto pa je slabo ovrednoteno, zato podpirajo njihovo uvrstitev v primerljivo višji plačni razred. V vrtcih si po dveh napornih letih soočanja z epidemijo želijo stabilnosti in varnosti. Zato je pri vodenju vrtcev in šol nujno potrebna podpora članov sveta zavoda, lokalne skupnosti in državne politike. Vzgojno-izobraževalni prostor ne sme biti poligon za politična preigravanja, nepremišljene odločitve in vsiljevanje različnih ideologij. Zaposleni na področju vzgoje in izobraževanja so strokovnjaki na svojem področju, so ustrezno univerzitetno izobraženi, zato želijo možnost, da svoje delo opravljajo strokovno in dostojno brez zunanjih pritiskov in nenehnega strahu. V skupnosti pričakujejo, da se jih kot strokovnjake vključuje v razprave in tudi upošteva njihove predloge. V zvezi s centralno evidenco se pridružujejo mnenju Informacijske pooblaščenke. V skupnosti predloga sprememb zakona ne podpirajo.

Barbara Novinec, ravnateljica Vrtec Galjevica, zastopa Evropsko federacijo delodajalcev na področju izobraževanja je opozorila, da ravnatelji ne gradijo vloge vsečnosti, ampak vlogo strokovnosti in odgovornosti že ob obstoječi sestavi sveta. Vloga ravnateljev v slovenskem prostoru je popolnoma drugačna kot povprečno v širšem evropskem prostoru, kjer se srečujejo s hudimi težavami pri zagotavljanju kadrov, ki bi bili pripravljene prevzeti to funkcijo, ki pa je trajna oz. je prepoznana kot poklic. Zakon je sistemski za področje vzgoje in izobraževanja, zato je parcialno odpiranje samo določenih določb ad hoc dolgoročno celo nevarno, saj se ravnatelji trenutno srečujejo z zelo hudimi sistemskimi težavami na predšolskem področju pri zagotavljanju sredstev za vključevanje otrok s posebnimi potrebami v redne programe – sredstva se zelo zajedajo v sredstva lokalnih skupnosti; MOL je vrsto let veljala za svetlo točko, ker je financirala tudi nadstandard, sedaj pa niso zagotovljeni niti zakonski normativi. Izrazila je skrb, da bi zanemarili visoko kakovostne mrežo javnih vrtcev in šol, saj se področje predšolske vzgoje odpira prostor zasebnikom, ki pa nimajo enakih kriterijev, četudi jih država oz. lokalna skupnost financira v celoti – zasebni vrtci namreč ne omogočajo integracije otrok s posebnimi potrebami. Javni vrtci so zato centri za pomoč tem otrokom, nimajo pa zaradi povečevanj števila teh otrok dovolj sredstev za njihov razvoj. Postavljeni so pred glavno vprašanje: ali bo dovoljeno ustanavljati zasebne VIZ, kjer bodo ustanovitelji izbirali, katere otroke bodo sprejeli, ali pa bodo zagotovljeni optimalni pogoji za delovanje javnih VIZ, kjer bodo imeli vsi enake možnosti. Slovenska družba je lahko ponosna na ravnatelje vrtcev in šol, odločitve, dolgoročno v korist celotne družbe, bodo mogoče le na podlagi sodelovanje stroke, sicer obstaja nevarnost politizacije.

Dr. Pavel Zgaga s Pedagošek fakultete Univerze v Ljubljani, je opozoril na razmerje med političnimi in strokovnimi odločitvami – obe vrsti odločitev sta legitimni, a samo pod pogojem, da je meja med pristojnostjo ene in druge popolnoma jasna. Prav razmere, ki jih analitično beleži zgodovino pisje glede druge polovice prejšnjega stoletja, so bile tisti okvir, zaradi katerega je sredi 90-tih let prejšnjega stoletja prišlo do strokovne rešitve glede razpravljanih vprašanj, ki so bile uzakonjene leta 1996. Ob osamosvojitvi Slovenije 1991 je problematiko svetov VIZ na splošno uredil nov zakon o zavodih in ZOFVI. Zakona sta določila t.i. tripartitno sestavo teh svetov ustanovitelja, zaposlenih in uporabnikov. ZOFVI je leta 1991 dodatno določil tretjinsko zastopanost predstavnikov vseh treh skupin. Nova zakonodaja je tako nadaljevala s formulo, ki pa je bila vsaj deset let nazaj, v letu 1980, postavljena v Zakonu o usmerjenem izobraževanju na podlagi t.i. družbenega samoupravljanja. Rešitve v omenjenih zakonih so bile takrat pod kritičnimi očmi civilne družbe, saj je močno zaostrele že pred tem obstoječi politični nadzor nad vzgojo in izobraževanjem. Zakon o usmerjenem izobraževanju je urejal celotno izobraževalno vertikalno, univerzi pa popolnoma odvzel še zadnje elemente tradicionalno uveljavljenega načela akademske avtonomije. Prevlada t.i. delegatov družbene skupnosti – političnega načina odločanja v tistem sistemu se je odražala tudi v svetih izobraževalnih organizacijah. O doktorskih disertacijah in habilitacijah na univerzi so odločali delegati brez formalne izobrazbe in nikakršnih kompetenc za ocenjevanje takšnih vprašanj. Nadvlada političnih odločevalcev v svetih izobraževalni ustanov v 80-tih letih se je na podoben način kazala tudi na ravni osnovnega in srednjega izobraževanja. Tik pred osamosvojitvijo je bil sicer zakon o usmerjenem izobraževanju temeljito amandmiran in deloma že prilagojen nastajajoči novi družbeni realnosti, glede vloge svetov izobraževalnih organizacij – tu je univerza dobila nazaj tradicionalne pristojnosti v akademskih odločitvah – je ostalo podobno. Zakon o zavodih in ZOFVI sta bolj prilagojevala staro zakonodajo novi realnosti. Namesto delegatov družbenih skupnosti so v svetih sedeli predstavniki ustanoviteljev – tripartitno načelo je ostalo v veljavi. Poglobljene razprave v 90-tih letih in priprava Bele knjige leta 1995 so postavile konceptualne temelje novi zakonodaji, sprejeti 1996. Nekaj let je bilo potrebnih, da je Slovenija našla skupne, strokovno podprte rešitve. V tem okviru je bil izoblikovan način sestave svetov VIZ, ki je v naslednjih desetletjih v praksi dokazal svojo smiselnost. Eden izmed ključnih konceptov, ki je v razmislekih iz prve polovice 90-tih let prihajal v ospredje, je bil koncept strokovne avtonomije. Temelj demokratične ureditve neke republike ni le delitev politične oblasti, temveč tudi priznanje strokovne avtonomije. Med ključnimi argumenti k tej trditvi je tudi tisti, ki ga je pred 200 leti (leta 1810) podal Wilhelm von Humbolt, priznan nemški izobraženec in tudi pruski minister za šolstvo: »politična oblast mora razumeti, da bo intelektualno delo v državi potekalo veliko bolje, če se ne vmešava vanj. Legitimno področje delovanje države je priprava pravnega in organizacijskega okvira ter sredstev, ki so potrebna za prakticanje znanosti in znanja. Skrb za zdravje je zagotovljena toliko bolj kolikor manj se politična oblast vtika v določanje medicinskih diagnoz in predpisovanje zdravil.« Enako načelo velja za druga področja, pri katerih ima strokovno znanje ključno vlogo, od kulture, preko medijev, inštitutov, do univerze, ali do vrtce, osnovnih in srednjih šol. Nujno je, da se razlikuje med strokovnimi in političnimi odločitvami. Obe vrsti sta legitimni. Toda, ko gre za vprašanje, ki terjajo strokovne odločitve na področju vzgoje in izobraževanja, mora politična oblast, da bi ostala na legitimnem področju svojega delovanja, zagotavljati koherenten pravni in organizacijski okvir ter sredstva, ki omogočajo sprejem najbolj utemeljenih strokovnih odločitev v zavodih.

Mojca Škrinjar se je v imenu predlagatelja odzvala na razpravo in ugotovila, da so govorniki dokazali, da politizacija v šolah obstaja ne glede na to, kako je sestavljen svet. V sestavi svetov ne gre samo za strokovne delavce, ampak so v sestavi tudi drugi zaposleni. Iz razprave je bilo razbrati dejstvo, da so starši in učitelji tudi volivci in kot taki tudi politično opredeljeni. Kakovost je v povprečju dobra, odstopanja v rezultatih nacionalnega preverjanja znanja pa govorijo sami zase. Iz letnih poročil Državnega izpitnega centra so razvidne ogromne razlike tako med šolami kot med vrtci, šole so zelo različne, celo v istem mestu. Vzporedno z mednarodnimi rezultati se je treba opredeliti tudi do počutja učencev in dijakov v šolah, ki ni na zelo zavirljivi ravni. Razlike med šolami so izpostavili tudi starši, zlasti ko so se soočali z različno hitro in dobro organizacijo pouka sredi epidemije. Ocenila je še, da je težko mednarodno primerjati rešitve glede upravljanja šol, ker imajo države EU zelo različne prakse pri vodenju šol oz. imenovanju ravnatelja, sestave sveta in nadzora.

¹Pripravila:
mag. Damijana Zelnik
sekretarka komisije

¹Povzeto po magnetogramu in posameznih pisnih prispevkih